

DE ONWILLIGE PROFEET

Van Tim Keller verschenen

- In alle redelijkheid – *Christelijk geloof voor welwillende sceptici*
De vrijgevinge God – *Recht naar het hart van het christelijk geloof*
Namaakgoden – *De lege beloften van geld, seks en macht
en de enige werkelijke hoop*
Ruim baan voor gerechtigheid – *Rechtvaardig worden door Gods
genade*
Kruistocht – *Het leven van koning Jezus*
Bevrijd van je zelf – *De weg naar echte christelijke blijdschap*
Het huwelijk – *Gods wijsheid over gevende liefde*
Goed werk – *Ons dagelijks werk en Gods plan voor de wereld*
Centrum-Kerk – *Het evangelie midden in je stad*
Galaten – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Aan Gods hand door pijn en lijden
Ontmoetingen met Jezus – *Onverwachte antwoorden op grote
levensvragen*
Rechters – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Bidden – *Vertrouwelijke omgang met de ontzagwekkende God*
Preken – *Geloof overbrengen in een sceptische tijd*
Romeinen 1-7 – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Psalmendagboek – *Een jaar lang leven met de liederen van Jezus*
Romeinen 8-16 – *Om te lezen, te leren, te leiden*
Geroepen tot barmhartigheid
Bij je volle verstand – *Een uitnodiging voor sceptici*
Kerstboodschap – *Het geheim van de geboorte van Christus*
Spreekendagboek – *Gods wijsheid voor het leven*
De onwillige profeet – *Jona en het geheim van Gods genade*

Tim Keller

DE ONWILLIGE
PROFEET

Jona en
het geheim van
Gods genade

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

© 2018 Timothy Keller

Oorspronkelijke uitgever Viking, een imprint van Penguin Random House LCC, 375 Hudson Street, New York, New York 10014, U.S.A.

Oorspronkelijke titel *The Prodigal Prophet – Jonah and the Mystery of God's Mercy*

© 2019 Nederlandse vertaling: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker
www.uitgeverijvanwijnen.nl

Vertaling Heleen Sytsma

Ontwerp omslag Ontwerpbureau Garage/BNO, Kampen

ISBN 978 90 5194 575 1

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*In dankbaarheid aan God voor het leven en werk van
John Newton (1725-1807),
die ook gedurende een storm tot God terugkeerde,
en die een predikant werd die ons, en talloze anderen,
heeft geleerd hoe prachtig Gods verbluffende genade is.*

Inhoud

Inleiding – <i>onwillige profeet</i>	9
1. Op de vlucht voor God (1:1-3a)	15
2. De stormen van de wereld (1:3b-4)	24
3. Wie is mijn naaste? (1:5-6)	30
4. De ander aanvaarden (1:7-10)	39
5. Het patroon van de liefde (1:11-2:1)	48
6. Wegvluchten van de genade (2:1-11)	57
7. Werken aan gerechtigheid, preken over toorn (3:1-10)	68
8. De stormen van het hart (4:1-4)	78
9. Het kenmerk van mededogen (4:4-11)	88
10. Hoe wij ons tot Gods woord verhouden	103
11. Hoe wij ons tot Gods wereld verhouden	117
12. Hoe wij ons tot Gods genade verhouden	149

Epiloog – <i>Wie is de verteller van het verhaal?</i>	165
Dank	166
Over de schrijver	168
Noten	169

Inleiding

Onwillige profet

Net als de meeste mensen die in een kerkelijk gezin zijn opgegroeid, ken ik het verhaal van Jona al van kinds af aan. Als predikant die Bijbelonderwijs geeft heb ik echter een aantal stadia van verwarring en verbazing over dit korte boek doorlopen. De hoeveelheid thema's is een uitdaging voor de uitlegger. Het lijkt over *zoveel* dingen te gaan.

Gaat het over ras en nationalisme, omdat Jona zich drukker lijkt te maken om de nationale militaire veiligheid van zijn volk dan om een stad vol mensen die in geestelijk opzicht verloren zijn? Gaat het over Gods zendingsofdracht, omdat Jona eerst die ofdracht negeert, later toch gaat maar er spijt van krijgt? Gaat het over de worstelingen van gelovigen om God te gehoorzamen en te vertrouwen? Drie keer ja – en over nog meer. Er zijn massa's boeken geschreven over het boek Jona waaruit blijkt hoe inhoudsrijk het verhaal is, hoeveel betekenislagen erin zitten en hoe breed toepasbaar het is op veel terreinen van het menselijk leven en denken.¹

Ik heb die 'brede toepasbaarheid' ontdekt toen ik tot drie keer toe een preken-serie schreef waarin ik het boek Jona vers voor vers behandelde. De eerste keer was in mijn eerste gemeente in een klein ambachtsstadje in het Zuiden. Tien jaar later maakte ik weer een preken-serie, nu voor een paar honderd jonge, alleenstaande mensen die in Manhattan werkten. Vervolgens, nog eens tien jaar later, maakte ik een preken-serie over Jona direct na de aanslagen op het World Trade Center in 2001. Steeds waren de culturele en persoonlijke behoeften van mijn gehoor totaal an-

ders, en toch was de tekst van Jona heel goed in staat om hen sterk aan te spreken. Veel vrienden hebben me in de afgelopen jaren verteld dat de preken die ze over Jona gehoord hadden hun leven hadden veranderd.

Het verhaal van Jona brengt de lezer in de verleiding om het op te vatten als een eenvoudig fabeltje, met het verhaal van de grote vis als het dramatische, zij het onwaarschijnlijke, hoogtepunt. Zorgvuldige lezers zullen echter ontdekken dat het een ingenieus en kunstig opgebouwd literair werk is. In de vier hoofdstukken worden twee gebeurtenissen verteld. In hoofdstuk 1 en 2 krijgt Jona een opdracht van God waar hij niet aan gehoorzaamt; en in hoofdstuk 3 en 4 krijgt hij die opdracht nogmaals, en dit keer voert hij hem wel uit. De twee verhalen worden in een vrijwel parallel patroon verteld.

SCENE 1

Jona, de heidenen en de zee

SCENE 2

Jona, de heidenen en de stad

JONA EN GODS WOORD

1:1 God spreekt tot Jona	3:1 God spreekt tot Jona
1:2 De boodschap die hij moet overbrengen	3:2 De boodschap die hij moet overbrengen
1:3 De reactie van Jona	3:3 De reactie van Jona

JONA EN GODS WERELD

1:4 De waarschuwing	3:4 De waarschuwing
1:5 De reactie van de heidenen	3:5 De reactie van de heidenen
1:6 De reactie van de leider van de heidenen	3:6 De reactie van de leider van de heidenen
1:7 e.v. Hoe de reactie van de heidenen uiteindelijk beter was dan die van Jona	3:7 e.v. Hoe de reactie van de heidenen uiteindelijk beter was dan die van Jona

JONA EN GODS GENADE

2:1-11 Hoe God Jona onderwees in genade door middel van de vis	4:1-10 Hoe God Jona onderwees in genade door middel van de plant
--	--

Ondanks de literaire complexiteit van de tekst leggen veel moderne lezers het werk nog steeds naast zich neer omdat de tekst ons vertelt dat Jona's redding uit de storm gebeurde door middel van een 'grote vis' (Jona 2:1). Hoe je hierop reageert zal afhangen van hoe je de rest van de Bijbel leest. Als je het bestaan van God en de opstanding van Christus aanvaardt (een veel groter wonder), dan is er niets bijzonder ingewikkelds aan het letterlijk lezen van Jona. Er zijn vandaag de dag beslist veel mensen die geloven dat er helemaal geen wonderen mogelijk zijn, maar die vorm van scepsis is precies hetzelfde – een overtuiging die zelf niet bewezen kan worden.² Dat niet alleen, maar de tekst bevat geen bewijs dat de auteur het verhaal van het wonder verzonnen heeft. Iemand die fictie schrijft voegt gewoonlijk bovennatuurlijke elementen toe om spanning of spektakel te creëren en om de aandacht van de lezer vast te houden, maar deze auteur vergroot de gebeurtenis in dat opzicht totaal niet uit. De vis wordt alleen maar genoemd in twee korte verzen en er worden geen details beschreven. Het wordt meer als een eenvoudig feit vermeld dat er gebeurd is.³ Dus we laten ons niet afleiden door de vis.

De zorgvuldige opbouw van het boek brengt nuances van de boodschap van de auteur aan het licht. Beide gebeurtenissen laten zien hoe Jona, een oprecht gelovig man, aankijkt tegen en omgaat met mensen die qua ras en religie anders zijn dan hij. Het boek Jona bevat veel inzichten over Gods liefde voor samenlevingen en volken buiten de gemeenschap van gelovigen; over zijn aversie tegen venijnig nationalisme en neerkijken op andere rassen; en over 'zending bedrijven' ondanks de subtiele en onvermijdelijke macht van afgoderij in ons eigen hart en leven. Als we ons deze inzichten eigen maken kunnen we bruggenbouwers worden, vredestichters, en mensen die verzoening brengen in de wereld. Dat is precies het soort mensen dat we op dit moment nodig hebben.

Toch moeten we om al deze lessen over onze sociale relaties te begrijpen, inzien dat het belangrijkste onderwijs van dit boek niet sociologisch, maar theologisch van aard is. Jona wil een God die hij zelf gemaakt heeft, een God die gewoon de slechte mensen, zoals de verdorven Ninevieten, straft en de goede mensen, zoals Jona en zijn landgenoten, zegent. Als de ware God – niet de namaakgod van Jona – steeds weer ten tonele verschijnt, wordt Jona woedend of wanhopig. Jona ontdekt dat de ware God een raadsel is, omdat hij de genade van God niet op één lijn kan krijgen met zijn rechtvaardigheid. Hoe, zo vraagt Jona zich af, kan God genade en vergeving betonen aan mensen die zoveel geweld en kwaad hebben verricht? Hoe kan God *zowel* genadig *als* rechtvaardig zijn?

Die vraag wordt niet beantwoord in het boek Jona. Als onderdeel van heel de Bijbel is het boek Jona echter als een hoofdstuk dat het grote verhaal van de Bijbel verder brengt. Het leert ons om vooruit te kijken naar hoe God de wereld gered heeft door degene die zichzelf ‘meer dan Jona’ noemde (Matteüs 12:41) zodat hij zowel de rechtvaardige kon zijn als degene door wie iedereen die in Jezus gelooft vrijgesproken wordt (Romeinen 3:26). Alleen als wij als lezers dit evangelie door en door begrijpen, worden we geen wrede uitbuiters zoals de Ninevieten en evenmin farizeese gelovigen als Jona, maar door de Geest vernieuwde vrouwen en mannen die op Christus lijken.

Veel mensen die het boek bestuderen hebben opgemerkt dat Jona in de eerste helft op de jongste zoon uit Jezus’ beroemde gelijkenis lijkt (Lucas 15:11-24), de zoon die bij zijn vader vandaan vluchtte. In de tweede helft van het boek lijkt Jona echter op de oudste zoon (Lucas 15:25-31), die zijn vader gehoorzaam is maar tegen hem uitvaart vanwege zijn genadige houding ten opzichte

ONWILLIGE PROFEET

van berouwvolle zondaars. De gelijkenis sluit af met een vraag aan het adres van de farizeze zoon, net zoals het boek Jona afsluit met een vraag aan de farizeze profeet. Er is overeenkomst tussen de twee verhalen, waar Jezus vermoedelijk ook aan dacht.

1. Op de vlucht voor God

¹Eens richtte de HEER zich tot Jona, de zoon van Amittai: ²Maak je gereed en ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen, want het kwaad dat ze daar doen is ten hemel schreiend.’ ³En Jona maakte zich gereed, maar vluchtte naar Tarsis, weg van de HEER.

Jona 1:1-3a¹

De onwaarschijnlijke gezant

Ons verhaal begint als ‘de HEER zich tot Jona’ richt. Dit is de gebruikelijke manier om een verhaal over een van de Bijbelse profeten te beginnen. God schakelde hen in om zijn woorden en boodschappen over te brengen naar Israël, vooral ten tijde van crises. Maar meteen al in vers 2 zullen de oorspronkelijke lezers beseft hebben dat dit een profetenverhaal was dat totaal anders was dan de verhalen die ze eerder hadden gehoord. God riep Jona op: ‘Ga naar Nineve, die grote stad, om haar aan te klagen...’ Dat was op allerlei niveaus schokkend.

Het was allereerst schokkend omdat een Hebreeuwse profeet de opdracht kreeg om Israël te verlaten en naar een heidense stad te gaan. Tot dan toe waren profeten alleen naar Gods volk gestuurd. Hoewel Jeremia, Jesaja en Amos allemaal een paar profetische voorspellingen aan heidense volken hadden gericht, zijn die maar kort, en geen van die andere mannen werd daadwerke-

lijk naar de volken toegestuurd om daar te preken. Jona's roeping was anders dan alle andere.

Nog schokkender was het dat de God van Israël Nineve, de hoofdstad van het Assyrische rijk, zou willen waarschuwen voor naderend onheil. Assyrië was een van de wreedste en meest gewelddadige koninkrijken van de oudheid. Assyrische koningen stelden vaak verslagen op van de resultaten van hun militaire overwinningen, waarin ze opschepten over grote vlakten die bezaaid lagen met lijken en over steden die compleet platgebrand waren. Koning Salmanasser III staat erom bekend dat hij de marteling, vierending en onthoofdingen van zijn vijanden akelig gedetailleerd liet afbeelden op grote stenen reliëfplaten. De Assyrische geschiedenis is 'voor zover we weten een van de meest bloedige en afgrijselijke'.² Nadat ze hun vijanden gevangengenomen hadden hakten de Assyriërs hun doorgaans de beide benen en één arm af. De andere arm en hand lieten ze zitten zodat ze hun stervende slachtoffer spottend de hand konden schudden. Ze dwongen vrienden en familieleden om te paraderen met de afgehakte hoofden van hun geliefden op een lange stok. Ze rukten hun gevangenen de tong uit en trokken hun lichaam strak met touwen zodat ze levend gevild konden worden en hun huid op de stadsmuur tentoongesteld kon worden. Ze verbrandden jongvolwassenen levend.³ Zij die de verwoesting van hun stad overleefden waren gedoemd tot het ondergaan van wrede en gewelddadige vormen van slavernij. De Assyriërs werden wel een 'terroristenstaat' genoemd.⁴

Het rijk was Israël zware heffingen gaan opleggen gedurende de heerschappij van koning Jehu (842-815 voor Christus) en bleef een bedreiging voor het Joodse tienstammenrijk zolang Jona leefde. In 722 voor Christus viel het ten slotte het tienstammenrijk en zijn hoofdstad Samaria binnen om het te verwoesten.

Toch was het dit volk dat God uitkoos om er iemand naartoe te sturen met zijn boodschap. Hoewel God tegen Jona zei dat hij de stad moest aanklagen vanwege het kwaad dat ze daar deden zou er geen reden zijn voor een waarschuwing als er geen kans was dat dat oordeel afgewend zou worden, zoals Jona maar al te goed wist (4:1-2). Maar hoe kon een goede God zo'n volk zelfs maar een piepklein kansje geven om zijn genade te ervaren? Waarom zou God in vredesnaam de vijanden van zijn volk gaan helpen?

Misschien is het meest verrassende element van deze vertelling wel degene die God uitkoos om eropuit te gaan. Het was 'Jona, de zoon van Amittai'. Er wordt geen achtergrondinformatie gegeven, wat betekent dat hij niet verder voorgesteld hoefde te worden. In 2 Koningen 14:25 staat dat Jona zijn ambt uitoefende gedurende de heerschappij van Jerobeam II (786-746 voor Christus). Uit dat vers kunnen we opmaken dat Jona, anders dan de profeten Amos en Hosea, die het koninklijke bewind bekritiseerden vanwege onrecht en ontrouw, Jerobeams agressieve militaire beleid om de macht en invloed van zijn volk uit te breiden had gesteund. De eerste lezers van het boek Jona zullen zich hem herinnerd hebben als iemand die enorm patriottisch was, een felle aanhanger van het nationalisme.⁵ En ze zullen wel verbaasd zijn geweest dat God zo iemand wilde sturen naar de mensen die hij nou net zo enorm vreesde en haatte.

De opdracht die hij kreeg sloeg helemaal nergens op. Sterker nog, het leek haast wel boze opzet. Als er een of andere Israëliet met dit plan op de proppen was gekomen, zou hij op zijn minst helemaal alleen komen te staan en in het ergste geval ter dood gebracht worden. Hoe kon God nou iemand vragen om de belangen van zijn land op zo'n manier te verloochenen?

De weigering

Jona parodieert opzettelijk de oproep van God om zich gereed te maken en naar Nineve te gaan: hij maakt zich inderdaad gereed, maar gaat de andere kant op (vers 3). Men denkt dat Tarsis aan het meest westelijk gelegen uiteinde van de toenmaals voor de Israëlieten bekende wereld lag.⁶ Kortom: Jona deed precies het tegenovergestelde van wat God hem opdroeg. Hij kreeg de opdracht naar het oosten te gaan, en ging naar het westen. De aanwijzing was: reis over land; hij ging naar zee. Hij werd naar de grote stad gestuurd, en kocht een enkele reis naar het einde van de wereld.

Waarom weigerde hij? Een complete weergave van Jona's argumentatie en motieven moet wachten tot Jona's eigen woorden verderop in het boek. Maar in deze fase nodigt de tekst ons uit om er een beetje naar te raden. We kunnen ons zeker voorstellen dat Jona dacht dat de opdracht die hij kreeg zowel in praktisch als in theologisch opzicht nergens op sloeg.

God beschrijft Nineve zowel hier als later als 'die grote stad', en dat was het ook. Het was zowel in militair als in cultureel opzicht een grootmacht. Waarom zouden de inwoners luisteren naar iemand als Jona? Hoeveel tijd zou bijvoorbeeld een Joodse rabbi in 1941 gegund zijn als hij in Berlijn op straat de nazi's had opgeroepen om zich te bekeren? Puur praktisch gezien was het vooruitzicht op succes nihil, en de kans op de dood enorm.

Jona zal ook geen enkele theologische rechtvaardiging voor zijn opdracht hebben kunnen verzinnen. De profeet Nahum had een paar jaar eerder geprofeteerd dat God Nineve vanwege haar slechtheid zou gaan verwoesten.⁷ Jona en Israël zullen de voorspelling van Nahum als volkomen logisch aangenomen hebben. Was Israël niet Gods uitverkoren, geliefde volk dat hij gebruikte

om zijn plan met de wereld ten uitvoer te brengen? Was Nineve niet een slechte samenleving die op ramkoers lag met de Heer? Was Assyrië niet ongewoon gewelddadig en tiranniek, zelfs voor die tijd? Natuurlijk zou God Nineve verwoesten – dat lag voor de hand en (zo zal Jona gedacht hebben) dat lag vast. Waarom krijgt Jona dan deze opdracht? Zou een succesvolle missie naar Nineve dan niet Gods eigen beloften aan Israël doen verdampen en bewijzen dat Nahum een valse profeet was? Hoe viel deze opdracht dan in vredesnaam te verdedigen?

God wantrouwen

Jona had dus moeite met het werk dat hem werd opgedragen. Maar hij had meer moeite met degene die hem dat werk had gegeven.⁸ Omdat hij geen enkele reden kon bedenken voor Gods opdracht, concludeerde Jona dat die reden er ook niet kon zijn. Jona had twijfels bij de goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid van God.

We kennen die ervaring allemaal. We zitten in de spreekkamer van de dokter en zijn verbijsterd door de uitslag van de kijkoperatie. We betwijfelen of we ooit nog een passende baan zullen vinden als we geen enkel ijzer meer in het vuur hebben. We vragen ons af waarom de schijnbaar volmaakte liefdesrelatie – die we altijd al wilden hebben en waarvan we nooit hadden gedacht dat het mogelijk was – vastgelopen en definitief voorbij is. Als er een God is, zo denken we, dan weet hij niet waar hij mee bezig is! Zelfs als we ons niet richten op de omstandigheden van ons eigen leven maar op het onderwijs van de Bijbel zelf, dan lijkt die, vooral voor moderne mensen, vol te staan met beweringen waar niet veel van klopt.

Als dit gebeurt moeten we beslissen – weet God wat het beste

is, of wijzelf? En het mensenhart neemt zonder hulp automatisch aan dat we dat *zelf* het beste weten. We hebben twijfels bij Gods goedheid, of bij het feit dat hij uit is op ons geluk, en daarom gaan we ervan uit dat, als we zelf geen goede redenen kunnen bedenken voor iets wat God doet of zegt, die er ook niet zijn.

Dat is wat Adam en Eva in het paradijs deden. ‘God, de *HEER*, ... hield [Adam] het volgende voor: “Van alle bomen in de tuin mag je eten, maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven” (Genesis 2:15-17). Daar hingen de vruchten, ze ‘zagen er heerlijk uit, ze waren een lust voor het oog’ (Genesis 3:6), en tegelijk had God geen *argument* gegeven waarom het verkeerd was om ervan te eten. Adam en Eva besloten, net als Jona jaren later, dat, als zij geen goede reden konden bedenken voor een gebod van God, die er niet ook niet kon zijn. Je kon er niet op rekenen dat God het beste met je voorhad. En dus aten ze van de boom.

Twee manieren om bij God vandaan te vluchten

Jona vlucht bij God vandaan. Maar als we even van een afstandje kijken naar het geheel van het boek, dan leert Jona ons dat er twee verschillende strategieën zijn om aan God te ontsnappen. Paulus zet ze in Romeinen 1-3 uiteen.

Allereerst heeft Paulus het over hen die God gewoon openlijk verwerpen en die ‘door en door onrechtvaardig en boosaardig, hebzuchtig en slecht’ zijn (Romeinen 1:29). In hoofdstuk 2 spreekt hij echter hen aan die proberen overeenkomstig de Bijbel te leven: ‘U die ... op de wet vertrouwt en u op God laat voorstaan; u die zijn wil kent en zo uitstekend weet waar het op aankomt, omdat u wordt onderwezen door de wet’ (Romeinen 2:17-18). Vervolgens sluit hij nadat hij zowel naar ongelovige, immorele heidenen als

naar gelovige, deugdzame Joden heeft gekeken, af met een opmerkelijke conclusie: ‘Er is geen mens rechtvaardig, zelfs niet één ... Allen hebben ze zich afgewend’ (Romeinen 3:10-12). De ene groep probeert zich ijverig aan Gods wet te houden en de andere stoort zich er niet aan, en toch zegt Paulus dat *beide* ‘zich hebben afgewend’. Beide groepen vluchten bij God vandaan, op een verschillende manier. We weten allemaal dat we bij God vandaan vluchten als we immoreel en ongelovig worden. Maar Paulus zegt hier dat het ook mogelijk is om God uit de weg te gaan door *heel* religieus en deugdzaam te worden.

Het klassieke voorbeeld in de evangeliën van deze twee manieren om bij God vandaan te vluchten is Lucas 15, de gelijkenis van de twee zonen.⁹ De jongste broer probeerde onder de macht van zijn vader uit te komen door zijn erfenis op te eisen, van huis weg te lopen, alle morele waarden van zijn vader terzijde te schuiven en te leven zoals hij zelf wilde. De oudste broer bleef thuis en was zijn vader volkomen gehoorzaam, maar toen zijn vader met het resterende vermogen iets deed wat de oudste broer niet zinde, voer hij woedend uit tegen zijn vader. Op dat moment werd duidelijk dat ook hij niet van zijn vader hield.

De oudste broer gehoorzaamde niet uit liefde maar alleen om ervoor te zorgen, zo dacht hij, dat zijn vader bij hem in het krijt stond, om hem in zijn macht te krijgen zodat hij moest doen wat zijn oudste zoon hem vroeg. Geen van beide zonen vertrouwde op de liefde van de vader. Beiden probeerden manieren te vinden om onder zijn heerschappij uit te komen. De een deed het door zich aan al zijn vaders regels te houden, de ander door zich aan geen ervan te houden.

Flannery O’Connor beschrijft een van haar fictieve personages, Hazel Motes, als iemand die weet dat ‘de manier om Jezus uit de weg te gaan is zonde uit de weg gaan’.¹⁰ Wij denken dat we als we

in religieus opzicht nauwgezet, deugdzaam en goed leven als het ware gedaan hebben wat er van ons gevraagd wordt. Nu kan God niet zomaar alles van ons vragen – hij staat bij ons in het krijt. Hij is verplicht om onze gebeden te verhoren en ons te zegenen. Dit is niet in dankbare vreugde, blijde overgave en liefde naar hem toegroeien; nee, dit is een manier om God in onze macht te krijgen en hem, als gevolg daarvan, op gepaste afstand te houden.

Deze beide manieren om aan God te ontsnappen gaan uit van de leugen dat we er niet op kunnen vertrouwen dat God in alles het goede met ons voorheeft. We denken dat we God moeten dwingen om ons te geven wat we nodig hebben. Zelfs als we zo voor het oog doen wat God zegt, dan doen we dat niet omwille van hem maar omwille van onszelf. Als God ons, als we ons best doen om ons aan zijn regels te houden niet zo goed behandelt als we voor ons gevoel verdienen, dan kan het van het ene op het andere moment gedaan zijn met het dunne laagje moraliteit en rechtvaardigheid. De innerlijke verwijdering van God die al heel lang aan de gang is komt dan openlijk naar buiten in de vorm van afwijzing. We worden woedend op God en lopen bij hem weg.

Het klassieke oudtestamentische voorbeeld van deze twee manieren om bij God vandaan te vluchten staat precies hier, in het boek Jona. Jona gedraagt zich afwisselend als de ‘jongste broer’ en de ‘oudste broer’. In de eerste twee hoofdstukken van het boek is Jona ongehoorzaam en loopt hij bij de Heer vandaan, en toch heeft hij uiteindelijk berouw en vraagt hij om Gods genade, net zoals de jongste broer van huis wegloopt maar berouwvol terugkeert.

Maar in de laatste twee hoofdstukken doet Jona gehoorzaam wat God zegt. Hij gaat naar Nineve om daar te preken. In beide gevallen probeert hij echter zelf de controle te houden over wat er gebeurt.¹¹ Als God het berouw van de Ninevieten aanvaardt,

wordt Jona in zijn arrogante woede nijdig op Gods genade en barmhartigheid voor zondaars.¹²

En dat is het probleem waarmee Jona geconfronteerd wordt, namelijk, het mysterie van Gods genade. Het is een theologisch probleem, maar tegelijkertijd een hartsprobleem. Tenzij Jona leert zien hoe zondig hij zelf is, en naar zichzelf kijkt als iemand die alleen dankzij Gods genade leeft, kan hij niet begrijpen hoe God slechte mensen genadig kan zijn en tegelijk rechtvaardig en trouw kan zijn. Het verhaal van Jona, met al zijn onverwachte wendingen, gaat over hoe God Jona beetpakt, soms bij de hand, soms in zijn nekvel, om hem deze dingen te laten zien.

Jona vlucht aldoor weg. Maar ook al gebruikt hij allerlei strategieën, de Heer is hem altijd voor. God gebruikt ook verschillende strategieën, en laat ons voortdurend in zijn genade delen, ook al begrijpen we dat niet en verdienen we dat evenmin.

2. De stormen van de wereld

³*Hij ging naar Jafò en vond er een schip met bestemming Tarsis. Hij betaalde de overtocht en ging aan boord om mee te varen naar Tarsis, weg van de HEER.*

⁴*Maar de HEER wierp een hevige storm op de zee, en de zee werd zo wild dat het schip dreigde te breken.*

Jona 1:3b-4

Jona slaat op de vlucht maar God laat hem niet gaan. ‘De HEER wierp een hevige storm op zee’ (vers 4). Het woord ‘werpen’ wordt vaak gebruikt voor het gooien van een wapen, zoals een speer (1 Samuel 18:11). Het is een levendige voorstelling van hoe God een enorm noodweer loslaat op de zee rondom Jona’s schip. Het was een ‘hevige’ storm – hier wordt hetzelfde woord gebruikt (*gaadool*) als in vers 1 om Nineve te beschrijven, de grote stad. Als Jona weigert om naar een grote stad te gaan, krijgt hij met een grote, hevige storm te maken. Daaruit leren we een ontstellende boodschap en een boodschap die ons troost.

Stormen in relatie tot zonde

De ontstellende boodschap is dat er met iedere daad van ongehoorzaamheid tegenover God een storm meekomt. Dit is een van de grote thema’s van de oudtestamentische wijsheidsliteratuur, in het bijzonder het boek Spreuken. We moeten hier goed oppassen.